

No: 29 – Mahreç İşareti

BAYAT TÜRKMEN KİLİMİ

Tescil Ettiren

**BAYAT SOSYAL YARDIMLAŞMA
VE DAYANIŞMA VAKFI KİLİM ATÖLYESİ İŞLETMESİ**

Bu coğrafi işaret, 10.06.2000 tarih ve 24075 sayılı Resmi Gazetede ilan edilmiştir. 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname' nin 12 nci maddesi gereğince 10.06.2000 tarihinden geçerli olmak üzere tescil edilmiştir.

Değişiklik İlanı:

01.07.2019 tarih ve 56 sayılı Bülten

Tescil No	: 29
Tescil Tarihi	: 10.06.2000
Başvuru No	: C2000/001
Başvuru Tarihi	: 28.04.2000
Coğrafi İşaretin Adı	: Bayat Türkmen Kilimi
Ürün Adı	: Kilim
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Bayat Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Kilim Atölyesi İşletmesi
Tescil Ettirenin Adresi	: Cumhuriyet Mahallesi Ankara Yolu No:4 Bayat Afyonkarahisar
Coğrafi Sınırı	: Afyonkarahisar ili Bayat ilçesi
Kullanım Biçimi	: Bayat Türkmen Kilimi ibaresi etiket üzerinde veya işletmede görünen bir yerde kullanılır.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Tarihte Oğuzlar önemli kültür işleriyle uğraşmışlar, bu kültür işlerinden biriside kilim olmuştur. Yün kirmanda eğrilip, bitki köklerinden renk, dokumaya desen vermeyi başararak en sağlıklı ve en güzel ürünü tarihe armağan etmişlerdir. Bayat Türkmen Kilimlerinin orijinalindeki desen, motif ve renklere bağlı kalınarak; % 100 kök boyalı yün, kirman ipi ve % 100 el emeği ile el dokunarak üretilir

Özel eğitimden geçmiş ustalar tarafından tamamen kökboyası ile boyanmış ve kirmanla eğrilerek kaliteli yün iplerle dokunması, tamamen doğal malzeme ve el emeği ile üretilmesi Bayat Türkmen Kiliminin ayırt edici özellikleridir.

Kilimler metal tezgâhlarda dokunur. Bayat Türkmen Kilimleri, desenlerinde küçük ve sık motiflerle üretilir. Desenleri geçmişten günümüze özellikleri korunarak taşınmıştır. Tarihi dokusuna dokunulmadan özüne uygun üretime devam edilmektedir. Sık çözgü, sık dokuma olması nedeni ile çift yönlü kullanılır. Kök boya ile boyanan iplerin saf yün olması boyanın renginin daha iyi olmasını sağlar. Abraj olayı sentetik boya ile kök boyayı birbirinden ayıran en önemli özelliktir. Kök boyalı iplerin renkleri daha koyu ve mattır. İlk öce koyu bir renk alır, yıkandıkça ve kullanıldıkça renkler daha parlaklaşır, canlılık kazanır. Kök boyadan elde edilen renkler ışığa karşı dayanıklıdır. Kilimler yıkandığından renklerin birbirine karışmaz ve boyası akmaz. Normal su ve deterjanla rahatça yıkanabilir hatta düşük derecede makinada yıkanabilir.

Üretim Metodu:

Bayat Türkmen Kilimlerinin üretiminde %100 koyun yünü kullanılır. Yünün Kirman ile eğrilerek ipe dönüştürülmesi, kök boya ile boyanması ve yöreye özgü desenler ile dokunmasından oluşur.

Koyun yünü doğal elastikiyet özelliği ile uzun süre orijinalliğini korur. Kullanıldığında doğal yapısı ile alternatiflerinden bir adım öne çıkar. Yüksek nem ve protein içerikli yapısı gereği alev almazlık özelliği taşır ve yanması zordur. Alev kaynağı yok edildiğinde kendiliğinden sönme gibi bir özelliği vardır.

Kirmanla eğrilen yün atkı ipleri kök boya ile boyandıktan sonra yıkanır, kurutulur ve sarılarak melik haline getirildikten sonra kilinin üretim aşamasına geçilir.

Kirmanla eğrilen ipler, fazla büküldüğü için makine ipinden çok daha sağlamdır. Eğrilen ipler, çile haline getirildikten sonra kök boya ile boyanır.

Kök boya ile boyanacak olan kirman iplerinin hammaddesi %100 yün olduğundan bunlar kaynatıldığı zaman özelliğini kaybedecektir. Yün iplerin şeklinin, dokusunun, elastikiyetinin bozulmaması, yumuşaklığını ve özelliğini kaybetmemesi için mordonlama yapılır.

Yöreden toplanan kök boya bitkileri ile kaynatılmadan önce boyama öncesi için ön hazırlık işlemi olarak yün iplerin mineral tuzlarla kaynatılıp, 1 gün kaynatılan suyun içinde bekletilmesi işlemine mordonlama denilir.

Mavi rengin elde edilmesi için ön hazırlık olarak beyaz renkli yün ipler ile mineral tuzlar (boncuk, pulkostik, hidrokostik ve indigo) ile kaynatılarak mordonlanır. Mordonlanan beyaz renkteki yün iplerin içine kök boya maddesi çivit otu eklenir ve kök boyalı mavi renkli yün ip elde edilir. Mavi renkte mordonlamada kullanılan mineral tuzların yanına saçıkıbrıs eklenirse kökboyada elde edilecek renk lacivert olur.

Kök boyada elde edilecek olan renklerin başka renklere dönmesi ve renklerin koyulaşması için saçıkıbrıs mineral tuzu kullanılır. Örneğin pınar bitkisinden yeşil renk ve tonları elde edilir. Ancak beyaz renkli yün ipler pınar bitkisi ile kaynatılmadan önce saçıkıbrıs ile mordonlanırsa elde edilen renk yeşil değil, siyah olur.

Mordonlamada kullanılan mineral tuzlar Tablo 1’de verilmiştir.

İşlemin amacı	Kullanılan malzemeler
Beyaz kirman ipinin mordonlanması	Bikromat, şap, krem tartar
Mavi renk elde etmek için	Boncuk, pulkostik, hidrokostik, indigo
Kökboyada elde edilecek olan renklerin başka renklere dönmesi ve renk koyulaştırmak	Saçıkıbrıs

Tablo 1. Mordonlama işleminde kullanılan mineral tuzlar

Mordonlama işleminin ardından çileler 5 kg’lık bakır kazanlarda istenilen renk elde edilecek şekilde bitkilerle birlikte kaynatılır. Kök boya yapımında kullanılan bitkiler ve elde edilen renkler Tablo 2’de listelenmiştir.

Bitki adı	Renkler
Boyalık otu	Kırmızı renk ve tonları; bordo, koyu kırmızı, açık kırmızı, pembe,
Ceviz kabuğu	Kahverengi renk ve tonları; kahverengi, sütlü kahve,
Palamut ve mazı	Siyah renk, sarı renk ve tonları, hardal sarısı, saman sarısı, nohut sarısı
Pınar	Yeşil renk ve tonları; ördekbaşı yeşil, askeri yeşil, çimen yeşili,
Civit otu	Lacivert, mavi ve tonları; lacivert, koyu mavi, açık mavi,

Tablo 2. Kök boyamada kullanılan bitkiler ve elde edilen renkler

Boyanan ipler kazandan çıkartıldıktan sonra 1 gün askıda bekletilir, fazla boyayı kusturmak için ikinci gün ipler bol su ve deterjanla yıkanır sonra ipler kurutulur tekrar yumak halinde sarılır. Melik haline getirildikten sonra üretim aşamasına geçilir.

Bayat Türkmen Kiliminin dokuması, istenilen ebat (en x boy) için iki kişi tarafından demir tezgâhlarda ince iple sık şekilde çözüğü yapılır. Çözüğü tamamlanan kilimin 10 cm’ye aşağıda belirtilen desenlerden ayarlaması yapıldıktan sonra kök boyalı renkli atkı ipleri ile dokumaya başlanır.

Bayat Türkmen Kilimlerinde 12 desen kullanılmakta olup bu desenlerin adları Tablo 3’te listelenmiştir.

1-Avşar		7-Bıtraklı	
2-Saçbağlı		8-Ejderhalı	
3-Bindallı		9-Seleser	

4-Körççek		10-Parmaklı	
5-Hayat Ağacı		11-Konya	
6-Başaklı		12-Kütahya	

Tablo 3. Bayat Türkmen Kilimi desenleri

Bayat Türkmen Kilimlerinde 1 m²'lik üretim içinde 0,400 kg yün çözüğü ipi ile 1 kg kök boyalı kirman ipi kullanılarak üretim yapılır. Dokuması tamamlanan kilimin, saçak payları bırakıldıktan sonra çözüğü kesilir ve tezgâhtan çıkartılır. Kilimin saçakları örülür ve fazla atık ipleri kesilerek ürünün işlem adımları tamamlanır.

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Bayat Türkmen Kiliminin üretim tekniği kadınların el emeği göz nuru ile kilimdeki desenler nesilden nesle aktarılan ustalıklarla günümüze ulaşmıştır.

Denetleme:

Denetim mercii, Bayat Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı-Kilim Atölyesi İşletmesi koordinatörlüğünde Bayat Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Bayat İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Bayat Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın görevlendirdiği konusunun uzmanı personelin katılımı ile oluşur.

Denetimlerde Bayat Türkmen Kiliminin dokumasında %100 koyun yününden eğrilmiş kirman ipi olması, ipin kök boya ile boyanmış olması ile kilim desenleri kontrol edilecektir.

Denetimler yılda bir defa düzenli olarak ve şikâyet üzerine veya gerekli görüldüğü hallerde her zaman yapılacaktır.